

Márkus Edina:

Oktatási és tudományos célú nonprofit szervezetek helyzete a 90-es években

Bevezetés

Az állam szerepének átértékelése, a harmadik szektor növekedése a világ minden táján megfigyelhető. Az utóbbi időben számos megfontolásból folyamodnak ezekhez a szervezetekhez. Az Amerikai Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban azt várják tőlük, hogy pótolják az állam kieső jóléti kiadásait; Franciaországban a szegények végleges kirekesztődését kellene megakadályozniuk; Svédországban a pluralizmus fejlesztése a feladatuk; a nem kormányzati, nem profitcélú szervezeteket a fejlődő világban is egyre fontosabb katalizátornak tartják egy olyan új fejlesztési koncepció kialakításában, amely az alulról jövő kezdeményezésekre helyezi a hangsúlyt stb. Az utóbbi időben gyakorlatilag a világ minden részében a korábbinál nagyobb szerepvállalást várnak el ezektől a szervezetektől.

Viszont súlyos probléma az, hogy a nonprofit szektor iránt megnövekedett várakozások nem a szektor természetének és lehetőségeinek világos megértésén alapulnak. Ennek egyik legfőbb akadálya, hogy megbízható empirikus adatok néhány kutatást kivéve alig állnak rendelkezésre. Az elérhető információk hiányosak. Következésképpen a közvélemény és a politikai döntéshozók nem alkothatnak tiszta képet a nonprofit szervezetek tényleges szerepéről, és még kevésbé láthatják át, hogy ez a szerep mekkora lehetne. Ezzel a problémával Magyarországon is szembesülhetünk.

A rendszerváltás utáni években régi-új szereplők jelentek meg az oktatási és tudományos szférában: a nonprofit szervezetek. E tanulmány fő célja az oktatási és tudományos célú nonprofit szervezetek helyzetének elemzése a 90-es években, elsősorban a szervezeti formákra, a tevékenységi területekre és a szervezetek gazdasági hátterére összpontosítva.

Ahhoz azonban, hogy lássuk az oktatási és tudományos szervezetek szerepét szükséges a szektor egészét vizsgálni, ezért a dolgozat első részében átfogóan a nonprofit szektorról szólnak néhány szót.

A helyzetelemzést nehezíti, hogy a szektor egészéről vannak idősoros adatok, mivel a 90-es évek elejétől kezdve a Központi Statisztikai Hivatal Magyarországon évente végez nonprofit szervezeti adatgyűjtést, amely elsősorban a szervezetek gazdálkodási jellemzőinek feltárására irányul, azonban kizárólag oktatási és tudományos célú szervezeteket tekintve egy-két szempont kivételével (szervezetek számának alakulása, foglalkoztatási mutatók) csak 1996-es adatokra támaszkodhatunk. Ebben az évben ugyanis az alapkérdőív mellékleteként kiegészítendő adatlapot kaptak az oktatási és tudományos tevékenységet folytató nonprofit szervezetek, amelynek a célja az volt, hogy a rendszeres éves adatgyűjtés mellett a szervezetek által végzett munkát feltérképezzék, részletes képet kaphasson a szakma, döntéshozók, közvélemény működésükről, szolgáltatásaikról.

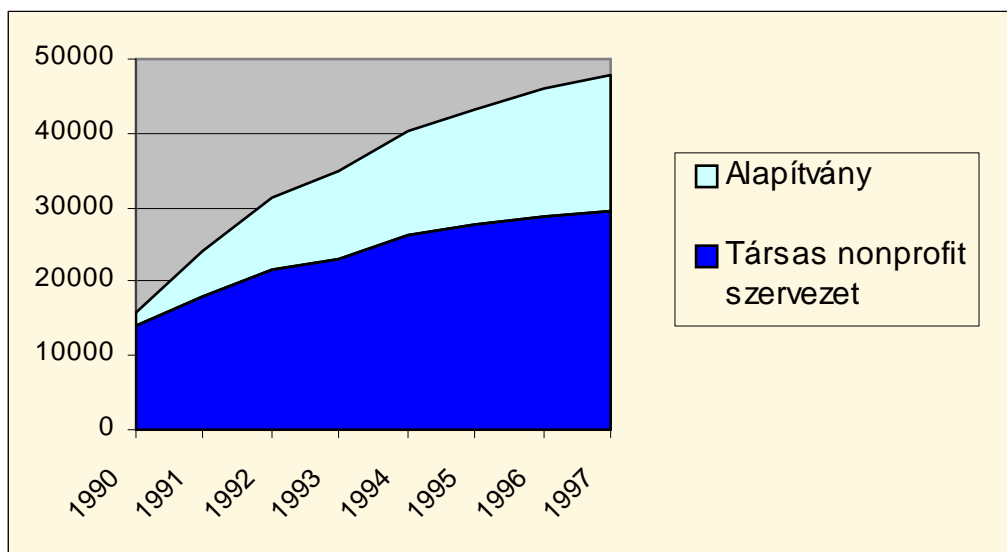
1. A magyar nonprofit szektorról általában

1.1. Fejlődés, szerkezeti változások

A jelentős történelmi hagyományokra visszatekintő egyesületi élet a negyven esztendőes kényszerszünet után az 1980-as évek második felében éledt újjá Magyarországon. Ezt megelőzően az egypártrendszer csak a sport, a szabadidős és a tudományos célú szervezeteket tűrte meg, valamint a saját maga teremtett "mozgalmakat", amelyek saját politikai céljait szolgálták, mint például a Béketanácsot vagy a Nőtanácsot. Az úgynevezett "nagy korporációk", az egyházak, a szakszervezetek és a nemzeti kisebbségek szövetségei lényegében pártirányítás alatt éltek át ezt az időszakot.

A magyarországi nonprofit szektor igen rövid idő alatt gyors változásokon ment át. Ez a fejlődés összességében nem a nulláról indult ugyan, a nonprofit szervezetek bizonyos csoportjai mégis szinte előzmények nélkül jelentek meg.

1. ábra A nonprofit szervezetek számának alakulása, 1990-1997. (db/év) (Forrás: Bocz és szerzőtársai, 1998)

Ilyen csoportot alkotnak mindenekelőtt az alapítványok, amelyeknek 1987-ben valóban csak távoli múltja volt, közelmúltja alig, hiszen a közérdekű kötelezettségvállalások döntő többségükben nem alapítványszerűen működtek. A szabályozás 1990-es liberalizálását követően a fejlődés robbanásszerű volt. 1991-ben napi átlagban közel 12, 1992-ben 9 alapítványt hoztak létre. A növekedési ütem ezt követően fokozatosan csökkent ugyan, de az alapítások egy napra jutó száma még 1996-ban is elérte a négyet. Közel sem ilyen látványosan, de fejlődött az egyesületi szféra is. Szervezeteinek száma 1990 és 1997 között megduplázódott.

A nonprofit szektor bizonyos értelemben olyan sokszobás háznak tekinthető, amelynek az alaprajza, szobabeosztása országról országra igen különböző lehet, bár maga a ház alapterülete nagyjából hasonlóan tűnik (Salamon – Anheier, 1995). A szektor szerkezete, amely 1990-ben még feltűnően különbözött a fejlett országokban tapasztalható tevékenység megoszlástól (Salamon – Anheier, 1995), az elmúlt években jelentős változásokon ment keresztül. Bár még mindig egy sajátos Közép-Európában megfigyelhető modell észlelhető a kultúra és rekreációs egyesületek túlsúlyával. Ez egyrészt azzal magyarázható, hogy a sportegyesületek, rekreációs egyesületek az államszocialista időszakban is működtek, és rendkívül komoly állami támogatást kaptak, majd a rendszerváltás idején ezek az egyesületek komparatív előnnyel rendelkeztek, sok esetben a korábbi állami tulajdont is sikerült megszerezniük, másrészt azzal, hogy a kulturális szférában a rendszerváltás után nagy alapítványok egész sorát hozták létre. Közép-kelet-európai jellegzetesség az üzleti, munkavállalói és szakmai érdekképviseletek jelentős aránya, ez részben ugyancsak a kommunista múlt öröksége, azé az időszaké, amikor az állam nagymértékben támogatta az írószövetséget, a mérnöki kamarát és még sok más szakmai szervezetet.

Ha azonban az 1990 és 1995 közötti változásokat nézzük, számottevően csökkent a kulturális és rekreációs szervezetek súlya, érzékelhetően megnőtt ugyanakkor a nonprofit szervezetek szerepe az oktatás, valamint a település- és gazdaságfejlesztés területén. Kevésbé szembetűnő az arányok változása a szektor egyéb területein, de összességében azt mondhatjuk, hogy a gyors extenzív növekedés mellett fontos szerkezeti átrendeződések is végbementek. A növekvő befolyású civil szereplők és a külföldi támogatók céljai, értékrendje, preferenciái számottevően különböztek a korábbi állami finanszírozókéétól, és fokozatos érvényesülésük számottevő strukturális átalakulást idézett elő. Emellett nem szabad elfelejtenünk, hogy a nonprofit szektor növekedésének ütemét és összetételét nemcsak a támogatók irányultsága határozza meg, hanem az adott ország gazdasági fejlettsége, jogrendszere, történelmi és vallási hagyományai, valamint az hogy a nonprofit szervezetek rugalmasan alkalmazkodnak a helyi feltételekhez, és a helyi szükségletekre válaszolnak.

1. táblázat A nonprofit szektor összetétele, a tevékenységi csoportok százalékos megoszlása Magyarországon 1990, 1995 (Forrás: Salamon – Anheier, 1995; Salamon – Anheier, 1999)

	1990	1995
Kultúra és rekreáció	56, 6	36, 8
Oktatás és kutatás	4, 0	8, 9
Egészségügy	0, 9	4, 7
Szociális ellátás	25, 0	15, 1
Környezetvédelem	1, 5	2, 2
Gazdaságfejlesztés és lakásügy	1, 4	11, 3
Emberi jogok	0, 4	2, 3
Adományoztatás	0, 7	3, 7

Nemzetközi kapcsolatok	0, 1	1, 0
Üzleti és szakmai érdekképviselő	9, 4	14, 0
Egyéb	0	0
Összesen	100, 0	100, 0

2. táblázat A nonprofit szektorban lezajlott változások néhány fontos mutatója, 1990, 1996, 1997 (Források: Bocz és szerzőtársai, 1998; Kuti, 1996)

Megnevezés	1990	1996	1997
A szektor méretei			
A nonprofit szervezetek száma, db	15 945	45 316	47 963
A szektor összes bevétele folyó áron, milliárd Ft	31,4	239,0	284,3
A foglalkoztatottak száma, fő	32 738	47 352	52 828
A szektor szerkezete, %			
Az alapítványok aránya	11,7	37,8	38,7
Az alapítványi bevételek aránya	20,4	40,9	41,3

A nonprofit szektor bevételeinek reálértéke 1990 és 1996 között megduplázódott, 1996 és 1997 között egy év alatt is tapasztalható növekedés, ami a gazdaság egészét jellemző válságjelenségek közepette hatalmas fejlődésnek számít. A szektorban foglalkoztatottak száma szintén nőtt. Igaz csak másfélszeresére, de olyan időszakban, amikor a munkaerőpiacot a munkahelyek egyötödének megszűnése jellemezte.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a fizetett alkalmazottak is jelképes összegekért dolgoznak, és sokkal jellemzőbb a szektorban az ellenszolgáltatás nélküli önkéntes munka, amelynek értékét a szakértők 1993-ban 14 milliárd forintra és a szervezeteket, magánszemélyeket önkéntes munkával is segítő személyek számát közel kétmillióra becsülték (Bocz és szerzőtársai, 1995).

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a nonprofit szektor egésze vitathatatlanul erősödött, a szektor egyes szervezeteinek sorsa háttérüktől, támogatói bázisuktól, tényleges szerepkörüktől és vezetőik rátermettségétől függően különbözően alakult. A belső átrendeződések tényleges tartalmukat tekintve valószínűleg jóval mélyebbek voltak, mint amennyire a statisztikai adatok mutatják. 2000-re mindenesetre kialakult egy rendkívül sokszínű, bonyolult, sokfunkciós intézményegyüttes, amelynek szervezetei 80 százalékban már a rendszerváltás után, jórészt annak kihívásaira reagálva jöttek létre.

1.2. Finanszírozási rendszer

A közhiedelem szerint a nonprofit szektort az különbözteti meg az állami és piaci szektortól, hogy bevételei elsősorban magánadományokból származnak és nem állami támogatásból vagy üzleti tevékenységből. Ez a feltevés még az ENSZ nemzetgazdasági számlarendszerébe is beépült, amennyiben az ott alkalmazott definíció szerint az az intézmény tekinthető nonprofit szervezetnek, amely bevételeinek legalább felét nem állami forrásból szerzi (U. S. Census Bureau, 1981). A tények azonban azt mutatják, hogy ez a feltevés téves. A Johns Hopkins kutatási program, amely 22 ország nonprofit szektorát vizsgálta, arra az

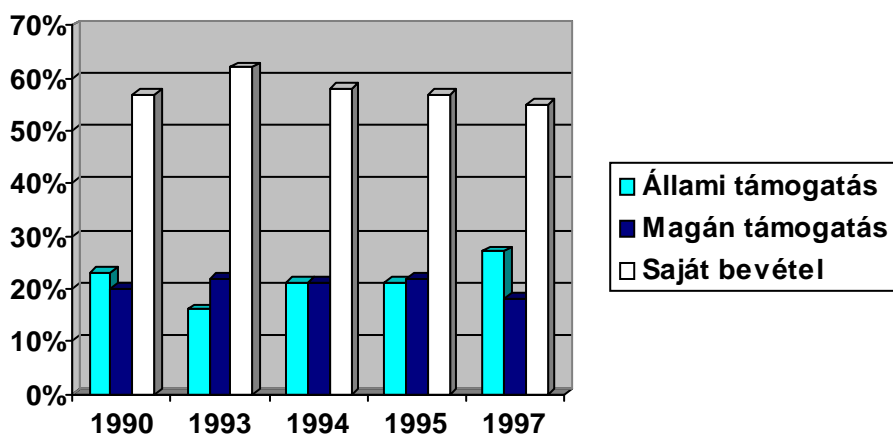
eredményre jutott, hogy az általuk vizsgált 22 országban nemcsak, hogy nem a legfontosabb bevételi források a magánadományok, de még a második legfontosabbak sem (Salamon – Anheier, 1999).

3. táblázat Országokénti adatok a nonprofit szektor bevételeinek forrásairól (1995-ös adatok), (Salamon –Anheier, 1999)

	Állami bevétel	Magán támogatás	Saját bevétel
Ausztria	50,4	6,1	43,5
Belgium	76,7	4,7	18,6
Finnország	57,9	7,5	34,6
Németország	64,3	3,4	32,3
Írország	77,2	7,0	15,8
Hollandia	59,3	1,9	38,8
Spanyolország	32,2	18,8	49,0
Egyesült Királyság	46,6	8,8	44,6
Ausztrália	31,1	6,4	62,5
Izrael	63,9	10,3	25,8
Japán	45,3	2,6	52,1
USA	39,4	14,0	46,6
Cseh Köztársaság	39,4	14,0	46,6
Magyarország	27,0	18,4	54,6
Románia	45,0	26,5	28,5
Szlovákia	21,8	23,3	54,9
Argentína	19,4	7,5	73,1
Kolumbia	14,9	14,9	70,2
Mexikó	8,5	6,3	85,2
Peru	19,5	12,9	56,6

A magyar nonprofit szektor bevételi szerkezete azonban lényegesen eltér a fejlett országokban megszokottól. Mint látható, a magyarországi nonprofit szektor egyik jelentős és legkiegyensúlyozottabb képet mutató bevételi forrása magánadományokból származott. Ez magasabb volt az USA és Anglia nonprofit szektorának hasonló bevételeinél.

2. ábra A magyar nonprofit szektor bevételi szerkezetének változásai (KSH adatok)

Érdeemes megfigyelni az állami támogatások és a vállalkozási tevékenységek egymást befolyásoló arányára 1990 és 1997 között, illetve a kormányzat – általában a vállalkozások működését megszabó –, kedvezőtlen gazdaságpolitikájának hatásaira.

A különféle állami források ellenére Magyarországon a civil szervezetek állami támogatottsága még mindig lényegesen alacsonyabb, mint Nyugat-Európában. Ha a források eloszlását tekintjük, a szektorral foglalkozó statisztikai kutatások megállapítják, hogy a magyar nonprofit szektort – bevételi forrásainak tekintetében – igen nagy polarizáltság jellemzi. Az a tendencia, hogy a szektor bevételeinek 97%-a a szervezetek kevesebb, mint egyharmada között oszlik meg, az elmúlt években szinte általánossá vált. Az összes civil szervezet 30 százalékát jegyezték be a fővárosba, de ide áramlott a nonprofit szektor összes bevételeinek több mint kétharmada – derül ki a Központi Statisztikai Hivatal 1994-es adataiból, ez az arány 1997-ben is 59,6%-os volt. A megyeszékhelyekre általában a helyi népességnek megfelelő arányú pénz jutott, a kisebb városok és községek civil szervezetei az összes bevétel mindössze 14 százaléka fölött rendelkeztek.

2. Oktatási célú nonprofit szervezetek

Az oktatás területén napjainkban számos probléma jelentkezik. Az állam részéről megoldhatatlan finansiális, infrastrukturális gondok enyhítése, a speciális oktatási igények kielégítése sok esetben nonprofit keretek között történik. Ennek következtében az oktatási nonprofit szervezetek száma jelentősen megemelkedett. A nonprofit szektor 10 százaléka, mintegy négy és félezer szervezet működött ezen a területen 1995-ben, míg 1997-ben már 12 százalékot tettek ki a szektoron belül az oktatás nonprofit szervezetek. Az egyesületek száma és aránya ugyan meglehetősen alacsony a nonprofit szektor egyesületi formában működő szervezeteit tekintve, azonban az alapítványok között - mely jogi forma jellegéből adódóan megfelelőbb az oktatási tevékenység és támogatás nyújtására - a legtöbb szervezet itt található, arányuk meghaladja a 25 százalékot.

4. táblázat Az oktatási nonprofit szervezetek száma és aránya 1995-ben, 1997-ben (KSH adatok)

	Alapítvány		Egyesület		Összesen	
	1995	1997	1995	1997	1995	1997

Oktatási nonprofit szervezetek száma (db)	4209	5856	346	383	4555	5856
Szektoron belüli aránya (%)	26,6	29,4	1,2	1,3	10,3	12,2
Összes nonprofit szervezetek száma	15840	18603	28336	29260	44176	47963

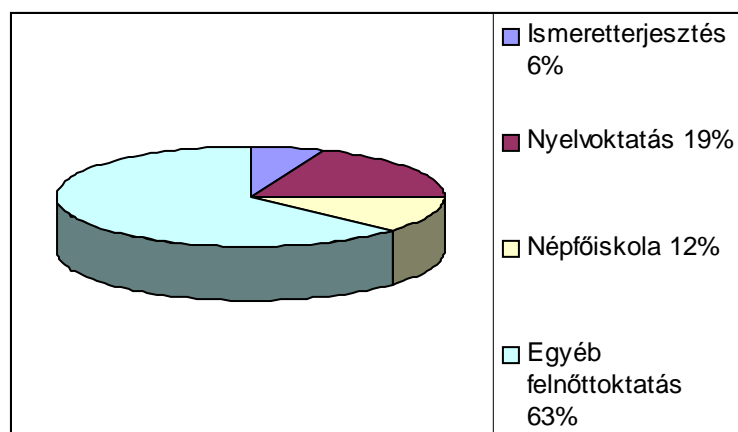
Az oktatási szervezetek tevékenységi területenkénti aránya eltérő. A szervezetek kétharmada gyermekoktatással, illetve ennek támogatásával foglalkozik. Ezen belül is az általános iskolák köré szerveződik a legtöbb szervezet. Minden második, harmadik általános iskolára jut egy alapítvány. Az intézmények számát is figyelembe véve azonban a közép- és felsőfokú iskolák "alapítványi ellátottsága" ennél jóval magasabb. A felnőttoktatás részesedése a nonprofit szférában ugyan nem túl magas, de dinamikusan fejlődik ez a tevékenységi terület is. Jelentősnek mondható még az oktatási szervezetek egyötödét kitevő ún. egyéb és többcélú alapítványok és egyesületek csoportja is, melyet a legkülönbözőbb tevékenységet végző szervezetek alkotnak.

5. táblázat Az oktatási nonprofit szervezetek száma és arányai tevékenységi területek szerint 1995-ben (KSH-adatok)

Tevékenységi terület	Alapítvány		Egyesület		Összesen	
	Száma (db)	aránya (%)	száma (db)	aránya (%)	Száma (db)	aránya (%)
Gyermekoktatás	2091	69	119	34	3020	66
Felsőoktatás	352	8	29	8	381	8
Felnőttoktatás	158	4	104	30	262	6
Többcélú és egyéb oktatás	798	19	94	28	892	20
Összesen	4209	100	346	100	4555	100

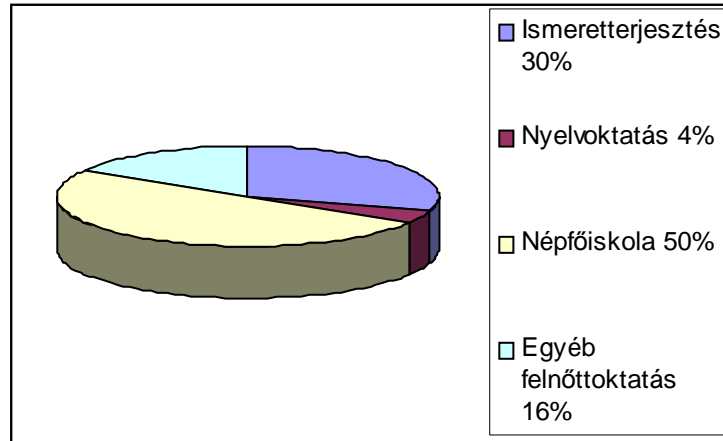
Ha a felnőttoktatási célú alapítványokat vesszük száz százaléknak a különböző szervezetek (ismeretterjesztés, nyelvoktatás, népfőiskola és egyéb felnőttoktatás) arányait nézve megállapítható, hogy a legjelentősebb az egyéb felnőttoktatást végző szervezetek aránya.

3. ábra A felnőttoktatási célú alapítványok tevékenység szerinti arányai (KSH adatok, 1995)

Azonban ha a felnőttoktatással foglalkozó oktatási egyesületek arányait nézzük, akkor láthatjuk, hogy Magyarországon az oktatási egyesületek 50 százaléka népfőiskola.

4. ábra A felnőttoktatási célú egyesületek tevékenység szerinti arányai (KSH adatok)

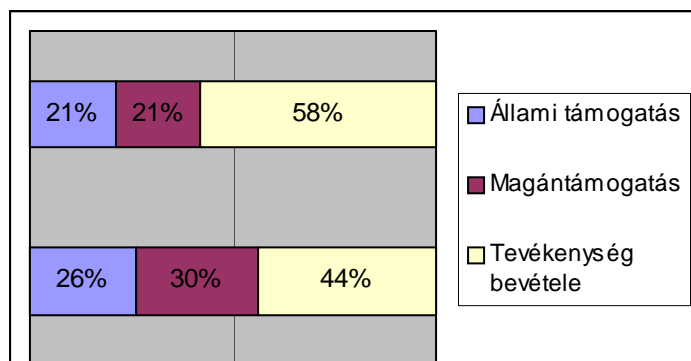
A szervezetek hatékony működését alapvetően meghatározza gazdasági hátterük. A KSH 1994-re vonatkozó adatai alapján azonban úgy tűnik, hogy az ezen a területen működő szervezetek általában kevesebb bevétellel rendelkeztek, mint a nonprofit szektor átlaga. Míg az oktatási nonprofit szervezetek szektoron belüli aránya 10,3 százalékos, részesedése a szektor bevételéből 7,4 százalékos.

Ha az oktatási nonprofit szervezetek bevételeinek megoszlását nézzük főbb bevételi források szerint, akkor megállapíthatjuk, hogy igaz, hogy az oktatási szervezetekre alacsonyabb bevételi szint jellemző ugyanakkor arányait tekintve döntően támogatásokból származik. Mind az állami, mind a magántámogatások aránya jelentősen meghaladja az összes nonprofit szervezetre jellemző mutatókat. Ugyanakkor ez nem a kiemelten magas összegű támogatásnak, hanem sokkal inkább az alaptevékenységből származó jövedelem alacsonyabb mértékének a következménye. Hiszen ezek a szervezetek alapvetően nem ár- és díjbevételekből tartják el magukat, mivel nem ilyen típusú szolgáltatásokat nyújtanak, emellett a gazdálkodási tevékenységük sem jelentős.

5. ábra A nonprofit szervezetek bevételének megoszlása főbb bevételi források szerint 1994-ben (KSH adatok)

Összes nonprofit szervezet

Oktatási nonprofit szervezetek

A támogatások legfontosabb forrásai az oktatási nonprofit szervezetek számára az önkormányzatok lehetnek, azonban egy az önkormányzatokra kiterjedő reprezentatív felmérés

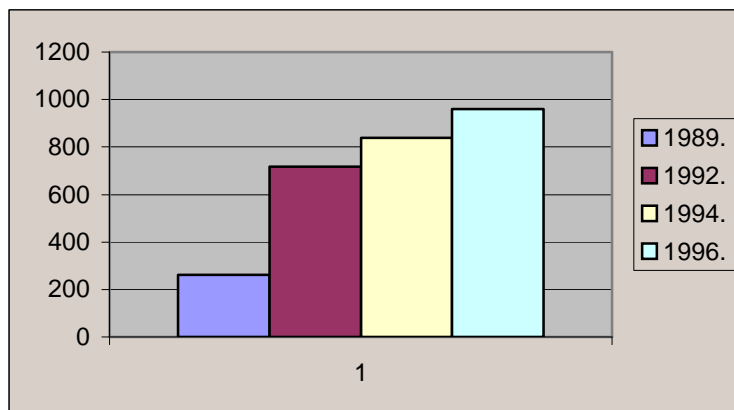
szerint az ilyen irányú kapcsolat még meglehetősen gyenge. 1995-ben országosan kb. 10000 nonprofit szervezet kapott anyagi támogatást helyi önkormányzatoktól, azonban ezek közül csupán 500 volt oktatási szervezet, vagyis a 4500 ilyen típusú szervezet közül csupán minden tizedik. Szerződéses viszonyt is csak mintegy 150 nonprofit szervezettel alakítottak ki ezen a területen.

Összegezve elmondhatjuk, hogy a civil oktatási szervezetek számukat tekintve a magyar nonprofit szektor egyik jelentős csoportját képviselik, túl vannak az intézményesültség kezdeti fokán. Az ország minden megyéjében megtalálhatóak, létrejöttek az első csúcsszervezeteik, azonban anyagi hátterük bizonytalan. Nagymértékben függenek az állami és magántámogatástól alaptevékenységük jellegéből adódóan, ezzel szemben az állami, önkormányzati szervezeteikkel való kapcsolatuk igen gyenge. A feladataik megvalósításához, illetve céljaik eléréséhez erősebb önkormányzati együttműködésre lenne szükség.

3. Tudományos célú nonprofit szervezetek

A tudományos társaságok hagyományosan igen fontos szerepet játszanak a tudományos élet szervezésében, a szakmai kommunikációban, kereteket és fórumokat teremtenek a kutatók és a kutatási eredmények felhasználói közötti információcseréhez. Ezzel magyarázható, hogy a nonprofit szervezetek fejlődése a kutatási szférában nem az 1989-es egyesülési törvény elfogadását követően indult meg. A KSH 1982-es egyesületi felvétele 276, az 1989-es adatgyűjtés 262 tudományos társaságot regisztrált. A 90-es években azonban a tudományos célú nonprofit szervezetek száma jelentősen megnövekedett, 1996-ban már 1000 körül volt a szervezetek száma.

6. ábra A nonprofit szervezetek számának alakulása (KSH adatok)

Az oktatási szervezetekhez hasonlóan az alapítványok aránya magasabb a tudományos szervezetek körében is, mint az egyesületeké. Az oktatási szervezetek az ország egész területén megtalálhatóak, a tudományos szervezetek – az utóbbi évek decentralizálási törekvései és a vidéki egyetemek körül kibontakozó fejlődési folyamatok ellenére – megmaradtak alapvetően fővárosi jelenségnek, 1996-ban háromnegyedük Budapesten működött, a maradék egynegyed zömében a megyeszékhelyeken végezte munkáját, a kisebb városokban és községekben a kutatási szervezetek gyakorlatilag nem voltak jelen. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy tagjaik is ilyen mértékben koncentráltak volna Budapesten és a nagyvárosokban.

A tudományos szervezetek tevékenységi szerkezetét tekintve a szervezetek tudományági összetétele érdekesen alakul. Az orvostudomány területén több nonprofit szervezet működött, mint az összes reáltudományban, s jóval több, mint a társadalomtudományok valamennyi ágában együttvéve. Az orvosszakma szinte minden speciális részterületének, sőt, egyes műszerek, műtéti, gyógyítási technikák alkalmazásának is önálló egyesületei jöttek létre, ugyanakkor a többi tudomány művelői sokkal nagyobb, átfogó jellegű tudományos társaságokat alapítottak.

6. táblázat a tudományos célú nonprofit szervezetek száma és megoszlása tudományterület és szervezettípus szerint, 1996 (KSH adatok)

Tudomány- terület	Alapítvány		Egyesület		Összesen	
	Száma (db)	aránya (%)	száma (db)	aránya (%)	Száma (db)	aránya (%)
Orvostudomány	152	27,4	129	31,9	281	29,3
Reáltudományok	142	25,6	98	24,2	240	25,0
Humántudományok	126	22,8	90	22,2	216	22,5
Többcélú és egyéb kutatás	134	24,2	88	21,7	222	23,2
Összesen	554	100,0	405	100,0	959	100,0

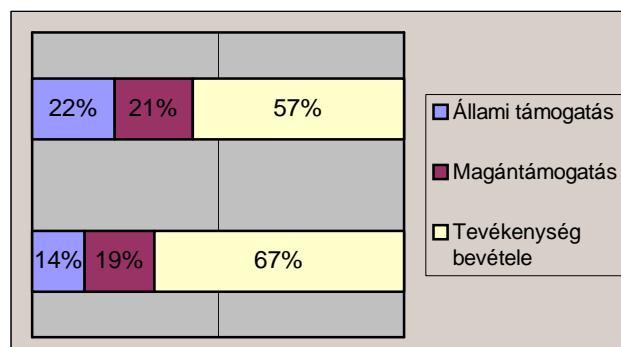
A konkrét tevékenységek vizsgálata során kiderült, hogy a tudományos célú nonprofit szervezetek 5,6 százaléka 1996-ban valójában nem működött. A tényleges tevékenységet folytató szervezetek kétharmada említette, hogy részt vett a szakmai közélet szervezésében, a kutatók és szakemberek közötti információcsere, konferenciák, szemináriumok, szakmai viták lebonyolításában. Körülbelül egyharmaduk kapcsolódott be közvetlenül kutatási programokba, s szintén egyharmaduk jelezte, hogy részt vállalt a kutatási intézmények támogatásából. Valamivel kisebb, de még mindig 25 százalék körüli volt azoknak a szervezeteknek az aránya, amelyek a kutatók, tudósok támogatásáról számoltak be. Az előbbi felsorolás jelzi, hogy a kutatás területén működő nonprofit szervezetek zöme többféle tevékenységet folytatott, kombinálta egymással a különböző funkciók betöltését.

Ha a tudományos nonprofit szervezetek bevételeinek megoszlását tekintjük, főbb bevételi források szerint, akkor megállapíthatjuk, hogy a tudományos szervezetek saját bevételi szintje rendkívül magas, a bevételek 67 százalékát teszi ki; a magántámogatások aránya nagyjából megfelelt a nonprofit szektor átlagának; nagyon alacsonynak bizonyult viszont az állami támogatottság.

7. ábra A nonprofit szervezetek bevételeinek megoszlása főbb bevételi források szerint 1994-ben (KSH adatok)

Összes nonprofit szervezet

Tudományos nonprofit szervezetek

Összegzés

A kutatás és az oktatás rokon terület, közöttük – főleg a felsőoktatás, a felnőttképzés és tudományos ismeretterjesztés szintjén – sok a kapcsolódási pont. Ennek ellenére a vizsgált szempontokat szervezeti, tevékenységi és finanszírozási jellemzőket tekintve, különösen a finanszírozási területen jelentős eltéréseket tapasztalhatunk. Ez az eltérés a nonprofit forma rugalmasságára, a civil szerveződések alkalmazkodóképességére utal, s ugyanakkor a nonprofit szektor belső differenciáltságát is mutatja.

Irodalom

1. Bartal, Anna Mária (1998): *Gondolatok az Európai Közösség Bizottságának közleményéről. Egy magyar nézőpont* In: Az Európai Közösség Bizottságának közleménye az önkéntes szervezetek és alapítványok szerepének erősítéséről Európában Budapest, Európa Ház
2. Bocz, János – Gyulavári, Antal – Kuti, Éva – Locherné Kelédi, Ildikó – Mészáros, Geyza – Sebestény, István (1995): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 1993*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
3. Bocz, János – Kuti, Éva – Locherné Kelédi, Ildikó – Mészáros, Geyza – Sebestény, István (1996): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 1994*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
4. Bocz, János – Kuti, Éva – Locherné Kelédi, Ildikó – Mészáros, Geyza – Sebestény, István (1997): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 1995*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
5. Bocz, János – Emri, Istvánné – Kuti, Éva – Mészáros, Geyza – Sebestény, István (1998): *Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1996*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
6. Bocz, János – Emri, Istvánné – Kuti, Éva – Mészáros, Geyza – Sebestény, István (1999): *Nonprofit szervezetek Magyarországon, 1997*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
7. Bordás, István - Sz. Tóth János - Trencsényi Imre (szerk.) (1998): *A közművelődési törvény és a népfőiskolák - Népfőiskolai Kalauz* Budapest, Magyar Népfőiskolai Társaság
8. Comings, J. P. (1996): *Nongovernmental Organisations* In: Tuijnman, A. C. (ed.): *International Encyclopedia of Adult Education and Training*. (Second edition.)
9. *A közhasznú szervezetekről szóló 1997 évi CLVI. törvény.*
10. Kuti, Éva (1996): *The nonprofit sector in Hungary*. Manchester University Press, Manchester
11. Kuti, Éva (1998): *Hívjuk talán nonprofitnak - A jótékonyág, a civil kezdeményezések és az állami keretből kiszoruló jóléti szolgáltatások szektorra szerveződése*. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest
12. Salamon, Lester M. (1993): *The global association revolution: The rise of the third sector on the world scene*. *Occasional Paper* No. 15., The Johns Hopkins University, Institute for Policy Studies
13. Salamon, Lester M. – Anheier, Helmut K. (1995): *Szektor születik. A nonprofit szektor nemzetközi összehasonlításban*. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest
14. Salamon, Lester M. – Anheier, Helmut K. (1999): *Szektor születik II.- Összefoglaló egy nemzetközi nonprofit kutatás második szakaszáról*. Civitalis Egyesület, Budapest
15. U.S. Census Bureau (1981): *1977 census of service industries*. U. S. Government Printing Office, Washington

The position of educational and scientific nonprofit organizations in the nineties

Since the change of regime, old-new participants have appeared in the educational and scientific sector: the nonprofit organizations. The main aim of this study is to analyse the position of educational and scientific nonprofit organizations in the nineties. I focus on the forms, functions, and economic background of these establishments.

Scientific research and education are related fields, there are many connections between them, especially on the level of higher education, and popular science. In spite of this, considering the examined aspects (their organizational, functional, and financial features), one finds significant differences, too, with special regard to the financial field. This difference suggests the flexibility of the nonprofit form, and the adaptability of civil organizations. At the same time, it reflects the internal differentiation of nonprofit organizations.